

Гуржій О.І. Ідентифікація селянина, або Як більшовицька влада його "переробляла за власним образом та подобою". – Черкаси: Черкаський ЦНІ, 2011. – 328 с.

Читацький інтерес людини середнього віку іноді буває дуже важко задовольнити. Особливо авторам, що звично використовують науковий або науково-публіцистичний стиль. Я, навіть, вжив би термін – академічний. Занадто він уже сухий, так би мовити, "інтелектуалізований", тобто позбавлений чуттєвості, яка так подобається вибагливому читачеві з тривалим стажем.

Утім, скаржитися на відсутність вибору літератури в наші дні не доводиться. Тому, зупиняючи свій погляд на книжкових рядах, щоразу шукаєш, у першу чергу, якоїсь родзинки. Зрозуміло, менше всього очікуєш знайти її серед наукових видань. А тут – "ідентифікація селянина"! Не просто історія, здобутки, досягнення чи еволюція, життєвий шлях, а саме ідентифікація. Автор – Олександр Гурій, опублікувавши біографію близької йому людини, вчинив по-справжньому добру справу. Він запропонував і успішно використав новий підхід, який дав змогу оживити давнє минуле в дещо незвичному, оригінальному ракурсі. Головний персонаж книги – Іван Корнієнко постає перед читачем не звичним героєм сюжету, а людиною своєї епохи, справжнім творцем історії.

Отож, основний сюжет присвячено постаті Корнієнка Івана Олександровича (1906–1998) – діда автора по матері. Він прожив довге життя, на ниві якого став свідком багатьох-багатьох відомих подій: повалення російського царату, більшовицького "жовтневого перевороту" (1917), українських національно-визвольних змагань (1917–1921), "розкуркулення" початку 1930-х рр., сталінських голодоморів 1932–1933 рр. та 1946–1947 рр., "відбудовного" післявоєнного періоду. На другому відрізку життя довелося спізнати "хрущовську відлигу", "брежнєвський застій", "горбачовську перебудову", здобуття Україною державної незалежності. У багатьох із названих подій і процесів І.О. Корнієнко брав активну участь.

Почавши працювати з семи років у місцевих багатіїв батраком (традиційний для сільських дітей "робочий стаж" розпочинався саме з цього віку, але, як правило, у домашньому господарстві), І.О. Корнієнко змінив згодом чимало видів занять і, відповідно, посад. Деякі з них були досить відповідальними. Вражає вже сам перелік, його наводимо в такій послідовності: секретар районного "Комітету незаможних селян", забійник на донецькій шахті "Марія", агент карного розшуку, голова "культпобуткому" при Городищенському районному адмінвідділі й правлінні артілі "Зв'язок", інспектор цін, журналіст і редактор таращанської газети "Голос колгоспника" (на Київщині), інструктор відділу друку при Київському обкомі партії, співробітник ЦК КП(б)У, директор Української студії документально-хронікальних фільмів і водночас редактор часопису "Народна творчість" (орган Інституту фольклору АН УРСР), цензор Головліту УРСР, директор Історико-культурного заповідника "Киево-Печерська Лавра", старший інспектор Управління музеїв Комітету в справах культурно-освітніх установ при раді Міністрів УРСР, головний редактор видавництва Академії архітектури республіки, відповідальний редактор журналу "Праця сліпих" (м. Київ), вчений секретар Київського технологічного інституту харчової промисловості ім. А.І. Мікояна.

Протягом усього свого свідомого життя Іван Олександрович неабияк цікавився, тобто читав, говорив і писав про нелегку в нашій "передовій країні" (УСРР/УРСР) долю селян (колгоспників). Шанував їхню самовіддану працю. Перебравшись до міста і занурившись в інтелектуальну роботу, він завжди пам'ятав про свої глибокі, нерозривні з землею коріння, з українським селом.

На нашу думку, автор книги блискуче реалізував свій головний задум, який, вочевидь, полягає в тому, щоб показати, як селянин із діда-прадіда, відірваний від своєї "стихії", залучений радянською владою у "державотворчі процеси будівництва світлого майбутнього", з їхньою колективізацією, голодоморами, репресіями тощо, намагався розірвати навколо себе ланцюг суспільних парадоксів, а передусім павутиння чиновницької маячні, головоплетства, бюрократії.

Олександр Гуржій поставив і спробував вирішити проблему, яку лаконічно можна виразити такими слова: чи може бути життя людини історією, і чи може бути історія життям

людини? Кожен читач сам повинен відповісти на це питання, але переглядаючи всі ті документи, які автор використав, щоб підкреслити колоритність фігури свого героя, починаєш розуміти, що таких як Іван Олександрович Корнієнко радянська влада, та і, думаю, будь-яка інша також, “переробляла б” ще років сто. Мала б ту мороку тому, що він не просто не забував своє коріння, а навпаки, думав і міг би будь-якої миті сказати: “Селянин – це звучить гордо”.

Книгу варто прочитати, вона допоможе глибше збагнути життєвий колорит ще не забутого нинішніми поколіннями, але багато чим таємничого навіть для них – сучасників – ХХ століття.

Григорій Георгізов

Абакумова В.І. Творча інтелігенція України в період системних змін 1985–1991 рр.: монографія – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 304 с.

У сучасних умовах українська історична наука потребує ґрунтовних досліджень, які б дозволяли досягнути формотворчий культурний потенціал суспільства, особливо у періоди його кардинальних суспільно-політичних та соціальних трансформацій. Тим більше, що й до нині Україна перебуває у ситуації перехідного періоду. Українське суспільство ще й досі не визначилось зі своїми ідентифікаційними пріоритетами, цивілізаційною належністю й перспективами подальшого поступу. Ще більшу безпорадність виявляє влада в Україні, чільні представники якої маніпулюють ідеєю європейської інтеграції заради власних вузькокорпоративних інтересів. Ця обставина робить монографію В.І.Абакумової справді актуальною і науково ваговою, оскільки вона дозволяє проаналізувати важливу складову історії України – буття творчої інтелігенції в останні роки радянської влади, позначені кризою існуючої системи і спробами її модернізувати. На цю обставину вже зверталася увага у рецензіях на вказану працю¹, але підняті у ній наукові проблеми потребують подальшого обговорення.

Основоположні підходи, принципи та методи дослідження, як показує аналіз тексту монографії, виявилися досить продуктивними, і у більшості випадків дозволяли реалізовувати поставлені перед авторкою завдання. Особливо плідними, на нашу думку, виявилися методи: аналітично-логічний, аналітико-синтетичний, історико-генетичний, історико-порівняльний, проблемно-хронологічний, історико-системний, статистичний, нарративний, дескриптивний, та ін. Варто також привітати використання послідовного антропологічного підходу, оскільки феномен української творчої інтелігенції не можливо досягнути без з’ясування її людського інтелектуального обличчя. До новачійних підходів, не так часто застосованих у історичних дослідженнях, можна віднести використання авторкою просопографічного методу та методу психологічного аналізу.

Позитивно, що авторка притримується позиції про необхідність уникнення однобокого висвітлення історії українського варіанту пізньорадянського суспільства, зокрема щодо його однозначного сприйняття лише як кризового. І намагається, у зв’язку з цим, осмислити культурний розвиток України в ХХ ст., включно з періодом, який вона досліджує, як єдиний поступальний процес, з його як позитивними, так і від’ємними виявами.

Структура роботи виглядає цілком логічною і відповідає меті та розв’язанню дослідних завдань. Монографія складається із вступу, чотирьох розділів (поділених на підрозділи), висновків, іменного покажчика, словника.

У вступі дослідниця окреслює предмет монографічного розгляду, обґрунтовує його важливість, аналізує стан наукової розробки теми та характеризує джерельну базу.

Цікаво побудований історіографічний огляд, який відрізняється аналітичним характером. Історіографія в цілому опрацьована на належному фаховому рівні. Спочатку

¹ Див.: Фомін А.І. [Рец. на кн.] Абакумова В.І. Творча інтелігенція України в період системних змін 1985–1991 рр.: монографія. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 304с. // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – Вип.43 (1). – К., 2011. – С.324-326.